

Viorica S. Constantinescu, *Cântarea inimii fericite. Poezie egipteană de dragoste din Regatul Nou*

Iași, Editura Opera Magna, 2014, 138 p.

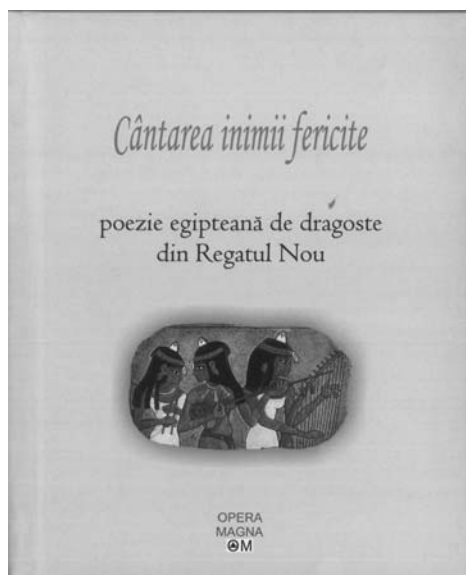

LIVIA IACOB

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Cărțile de căpătâi ale popoarelor din vechime, de la egipteană *Carte a morților* sau *Cântecul harpistului* la *Rig-Veda* (*Veda imnurilor de laudă adresate zeilor*) și până la *Biblia* de sorginte ebraică, au exercitat o fascinație neîntreruptă în toate epocile, punându-și amprenta culturală specifică asupra formării și dezvoltării tuturor literaturilor naționale. *Homo religiosus* a devenit, treptat, *homo viator*, traversând frontierele după modelul războinicului ce corespundea în eposul eroic unui ideal de comportament asumat, lucru care a dus la fundamentarea unei direcții de sine stătătoare. La fel, fiziologia genurilor liric și dramatic va suferi metamorfoze în descendența, de pildă, a tragicului grec ori a prozodiei psalmice, asimilate structural și creator în întregul spațiu european și dincolo de acesta. Iată de ce una dintre preocupările cele mai fertile ale comparațivilor s-a dovedit a fi, de-a lungul timpului, recuperarea valorilor Antichității, aparținând atât celei orientale, cât și celei clasice.

În salutara tendință se înscrie și strădania recentă a profesorului universitar ieșean Viorica S. Constantinescu de a oferi publicului românesc o versiune care să cuprindă, într-o ediție atent îngrijită critic, frumoasele și atât de puțin cunoscutele (în spațiul românesc, cel puțin) poeme de dragoste ale egiptenilor din Regatul Nou. Dovedind în primul rând prețuire față de subiectul ales și în al doilea rând o erudiție și un rafinament pe măsură, autoarea își continuă, în fapt, în traducerea despre care facem vorbire o muncă ce s-a desfășurat pe parcursul câtorva

decenii, ale cărei rezultate se completează armonios în studii invocate de reputați specialiști români și europeni, precum *Evreul stereotip. Schiță de istorie culturală* (București, Eminescu, 1996), *Exotismul în literatura română din secolul al XIX-lea* (Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1998), *Dicționar de personaje biblice și reprezentarea lor în arte* (București, Editura Hasefer, 2002), *Dicționarul popoarelor biblice* (Iași, Editura Universitas XXI, 2013) sau *Omul biblic. Schiță tipologică* (Iași, Editura Institutul European, 2012). Buna cunoaștere și stăpânirea domeniului investigat sunt dublate de o reală pasiune pentru transpunerea textului literar în versiuni românești care să suscite interesul și prin reușita stilistică, Viorica S. Constantinescu dând pentru prima dată la noi o ediție bilingvă a poemelor mistice aparținându-i Terezei de Ávila și o ediție integrală a *Poveștilor fraților Grimm*.

Cântarea inimii fericite. Poezie egipteană de dragoste din regatul Nou (sec. XV-XI î. Hr.) reprezintă o traducere, mai degrabă spus o prelucrare, cât de apropiată posibil de versiunea în limba germană a reputatului egiptolog german Siegfried Schott, profesor de egiptologie la Göttingen și cunoscut artist expresionist. Acesta și făcea, de altfel, pentru întâia oară lumină asupra subiectului destul de delicat pe care l-a constituit tema erotică în lumea egipteană, dar și asupra contribuției substanțiale pe care o poate aduce cunoașterea acestei lirici astăzi în ceea ce privește societatea acelor timpuri, poemele reținând și comunicând, în limbajul lor deloc codificat, adevăruri antropologice fundamentale: „Cântecele de dragoste sunt un monument special, unic în lumea egipteană, prin temele lor noi; redactate într-o limbă nouă, folclorică, ele pot fi privite ca un produs unic al timpului lor, în care bucuria vieții înflorea chiar în imagini din morminte, atunci când Egiptul devenea, pentru scurt timp, proprietatea Orientului Apropiat și avea contact cu un alt fel de viață. [...] Ele sunt pentru noi o sursă specială pentru amprentarea tipului de act artistic al acelor vremi. Deci, în afară de acestea, ne învață câte ceva despre relațiile dintre sexe, tradițiile speciale și prejudecățile epocii” (Constantinescu, 2014: XXIII).

Plecând de la o constatare, în fond, de bunsimț („Poezia de dragoste s-a născut cu mult înainte de cultura orală sau scrisă a marilor imperii antice orientale [sumerian, egiptean, hitit, persan] în triburile ancestrale din spațiul oriental” - Constantinescu, 2014: I), dat fiind că în școlile de scribi specifice epocii se predă doar o poezie gravă, și nu una de dragoste, de petrecere sau satiric-parodică, volumul de față își propune să ofere o viziune panoramică asupra liricii egiptene, suitei de poeme de dragoste care alcătuiesc nucleul iradiant al cărții adăugându-li-se și descântece din *Cartea egipteană a morților* (*Addenda 1*) ori fragmente din *Cântarea Cântărilor* (*Addenda 2*).

„Textele poeziei orale de dragoste, consemnate pe ostraca sau pe papirusuri, funcționau ca niște răvașe de iubire. Când au fost scrise, de multe ori au fost strecurate printre rețete culinare, împreună cu sfaturi cosmetice sau tâlmăcirii de vise. Temele, metaforele, comparațiile, variantele poeziilor circulau în tot spațiul afro-

oriental, acompaniate de instrumente muzicale specifice diverselor zone [...] acolo unde cercetările arheologice au declanșat ceea ce avea să se numească în sec. XX *Renașterea Orientală*” (Constantinescu, 2014: II), aflăm din prefața volumului, unde se specifică, de altfel, și că textele avute în vedere pentru traducere datează din timpul dinastiei a XVIII-a din Regatul Nou, cuprinse fiind între 1567 și 1085 î. Hr. Tot aici, traducătoarea și îngrijitoarea ediției recurge la un interesant parcurs în existența rutinieră a egiptenilor, reliefând colectivismul acesteia, din care ar rezulta și apariția laolaltă, fără delimitări precise, a cântecelor de dragoste și de înmormântare, a celor axate tematic pe muncile obișnuite (culesul fructelor) și pe sărbătoresc, a cântecelor de petrecere fiindcă „șăranul și meșteșugarul, omul de rând în general nu privea moartea cu spaimă, ci ca o trecere, ca o normalitate” (Constantinescu, 2014: III).

Evident, interesul față de această operă este în primul rând antropologic, dar nici literaritatea sa nu poate fi eludată: vorbind despre iubire și moarte, despre eros și boală, despre familia proiectată în viața de dincolo, *Cântarea inimii fericite*, în alt chip, desigur, decât *Cântarea Cântărilor*, se face ascultată și prin aceea că impune un nou tip de creator (altul decât poetul școlit ori scribul meditativ care folosește papirusul), inteligent și subtil, care știe să-și disemineze produsul artistic (și să se facă, astfel, apreciat și plăcut de cei din jur) într-un înveselirea celorlalți, dând glas unor arte poetice mai apropiate de horatianul *carpe diem*. Situată la limita dintre poezia de dragoste și cea didactică, o adevărată carte de învățătură ni se pare poemul *Laudă poetului*: ce-ar spune astăzi Arghezi dacă ar citi versuri precum „Poeții au lăsat moștenire copiilor doar numele lor, / Averea lor au fost cărțile înțelepte pe care le-au scris. // Cărțile au fost preoții lor, / Tableta de scris a fost soția lor / Pana de scris a fost fiul iubit / Învățăturile, piramidele lor” (p. 59)? Novalis ori Nichita Stănescu și-ar da ei oare altfel frâu liber imaginației febrile meditând asupra următoarei anateme: „Mai frumoasă este o carte decât un zid scris / Cartea zidește piramide în inimi, / Cartea zidește un nume, ea cimitir nu are” (p. 60).

Din poeme precum *Cântarea inimii fericite*, *Trei dorințe*, *Sărbătoarea livezii*, *Cântece către Zeița de aur* sau *Soția preotului Amon din Karnak la mor-*

mântul soțului nu lipsesc referințele la aspecte astăzi considerate delicate ale societății primitive, precum căsătoria endogamică, lovirea soției de către soț sau infidelitatea, după cum, la fel de prezent, decorativul devine o modalitate prin care se descriu diverse aspecte ale identității naționale și regionale, de la tipurile de cosmetice și veșmintele folosite de femei și de bărbați până la flora și fauna din imediata apropiere a umanului. Și, dacă nucleul de forță al cărții rămâne iubirea (atât în monologuri, cât și în poemele dialogale), trebuie spus că imaginarul se construiește după o logică distinctă de cea europeană, pe care aș asocia-o animismului ce dirijează, strategic, fiecare metamorfoză lirică. Sub seria metonimică *inimă – sine – cosmos*, acesta se insinuează în substratul majorității poemelor, de la versurile dedicate portretului iubitei („Cu șolduri grele și coapse subțiri / ce par că se ceartă-ntre ele: care e mai frumoasă. / Nobili, când pe pământ pășește, i-s pașii, / salutul ei hoț de inimi este”, p. 2) până la memorabile reprezentări ale paralelismului membrelor, după cum urmează: „Iubitul meu mi-a furat inima cu vocea lui / și bolnavă-s de atunci de el” (*Cântecul 2*, p. 4); „Inima mea s-a gândit frumusețea să-i vadă / în sala-i de arme” (*Cântecul 3*, p. 5); „Inima mea, grăbită, într-una vorbește / în timp ce eu la dragoste mă gândesc; / nu vrea să mă lase să mă port omenește / parcă din piept să sară dorește” (*Cântecul 4*, p. 7); „De șapte zile iubita nu mi-am văzut. / Zac, boala m-a răpus, / Inima grea îmi este / De mine însumi parc-am uitat” (*Cântecul 7*, p. 11) sau „Inima celor care treceau pe drum / de iubire cuprinsă era, pentru ei, / pentru minunatul, neasemuitul, / numai unul, iubitul” și „Inimă fericită, în fericire / așa m-am simțit de el privită” (*Cântecul 6*, p. 9).

În încercarea de a se păstra cât de aproape posibil de atmosfera și tonalitatea originare ale poemelor, Viorica S. Constantinescu nu a renunțat însă nici la poeticitatea genuină a limbii române, ajungând la performanța de a extrage, din carapacea cuvintelor, *perla* mereu și cu obstinație căutată, expresia al cărei caracter pronunțat mnemotehnic vorbește de la sine. „Dragostea s-a amestecat în trupul meu / Cum se amestecă apa cu sarea...” sau „Inima îi bate mai tare / Inima deschisă-i este / În inima lui întuneric nu este” sunt convingătoare exemple

în acest sens. Armonizând textul propriu-zis cu o grafică rafinată, mizând pe readucerea la viață, prin personaje și realități, a Egiptului antic, în volumul îngrijit de profesorul ieșean se încheagă performanța unei traduceri iscusite, rotunde, mărturisitoare a unui condei sedus atât de poeticitatea limbajului, cât și de adevărurile eterne, pe care acesta, conservându-le pe ostraca, le oferă cu generozitate patrimoniului culturii universale.

